

Sygn. akt III AUa 1064/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Ewa Cyran (spr.)
Sędziowie:	SSA Hanna Hańczewska-Pawłowska SSA Marek Borkiewicz
Protokolant:	st.sekr.sądowy Agnieszka Perkowicz

po rozpoznaniu w dniu 19 grudnia 2012 r. w Poznaniu

sprawy z odwołania **Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej**

w S.

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

przy udziale zainteresowanych: A. G., E. K., Z. K., P. K., J. K., B. K. (1)

o podstawę wymiaru składek

na skutek apelacji odwołującego Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w S.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze z dnia 25 maja 2012 r. sygn. akt IV U 352/12

- zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go decyzje w ten sposób, że wypłaty dokonane przez płatnika Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w S. na rzecz zainteresowanych: A. G., E. K., Z. K., P. K., J. K., B. K. (1) tytułem świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia w wysokościach i w terminach wskazanych w zaskarżonych decyzjach oraz w stosunku do A. G. wypłaty z tytułu upominku z okazji jubileuszu pracy nie stanowią podstawy wymiaru składek;
- w pozostałym zakresie apelację oddala;
- koszty zastępstwa procesowego między stronami znosi wzajemnie.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Z. decyzjami z dnia:

02.12.2011r. nr (...) dot . A. G.;

02.12.2011r. nr (...) znak (...) dot. E. K.; 02.12.2011r. nr (...) znak (...) dot. Z. K.;

02.12.2011r. nr (...) znak (...) dot. P. K.; 02.12.2011r. nr (...) znak (...) dot. J. K.; 02.12.2011r. nr (...) znak (...) dot. B. K. (1);

stwierdził, że wynikający z wypłaconych przez płatnika składek Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej z siedzibą w S. z tytułu umowy o pracę A. G., E. K., Z. K., P. K., J. K., B. K. (1) przychód w postaci „wczasów pod gruszą” i „świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia”, a w stosunku do A. G. dodatkowo z tytułu upominku z okazji jubileuszu - w kwotach, za okresy i w wysokościach szczegółowo wymienionych w zaskarżonych decyzjach, stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, chorobowe, wypadkowe oraz na ubezpieczenie zdrowotne.

Od powyższej decyzji odwołanie złożył płatnik składek Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej z siedzibą w S. zarzucając:

- błąd w ustaleniach faktycznych poprzez nieprawidłowe przyjęcie, iż od wartości świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia powinny być opłacone składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, podczas gdy ich wartość nie stanowi podstawy wymiaru składek ZUS i NFZ, albowiem sfinansowane zostały ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych;

- sprzeczność istotnych ustaleń ZUS z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, poprzez pominięcie okoliczności warunkującej uznanie czy od wartości świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia /bez względu na jego wysokość/ nie należy naliczać składek na ubezpieczenie społeczne oraz w konsekwencji ubezpieczenie zdrowotne, a mianowicie, iż zarówno ich przyznanie, jak i wysokość uzależnione było od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracownika, który je otrzymywał.

Odwołujący podkreślił, że świadczenia przyznane osobom zainteresowanym były finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w związku z czym przychód uzyskany z tego tytułu nie powinien stanowić podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18.12.1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Odwołujący wyjaśnił, iż zgodnie z regulaminem obowiązującym w SP ZOZ w S. podstawę do obliczenia ulgowych usług i świadczeń stanowił dochód brutto przypadający na osobę w rodzinie wykazany w oświadczeniu osoby uprawnionej do korzystania z funduszu, a pracownicy składając wnioski o przyznanie świadczeń z funduszu przedkładali jednocześnie oświadczenie o sytuacji życiowej, majątkowej i rodzinnej za lata 2008, 2009 i 2010.

Płatnik składek tak przy wypłacie „wczasów pod gruszą”, jak i przy pozostałych objętych zaskarżonymi decyzjami świadczeniach z ZFSS, badał sytuację życiową, osobistą i majątkową swoich pracowników, która w zasadzie nie różniła się, gdyż pracownicy to w większości osoby zamieszkałe w S. lub okolicach, większość prowadziła gospodarstwo wraz z współmałżonkiem, mieli na utrzymaniu dwoje dzieci, posiadali mieszkanie, samochód oraz spłacali kredyt. Odwołujący się miał świadomość takiego stanu rzeczy i znalazło to odzwierciedlenie w wysokości przyznanej pracownikom pomocy socjalnej.

Sąd połączył sprawy z odwołań dot. A. G., E. K., Z. K., P. K., J. K., B. K. (1) ze sprawą sygn. akt IV U 352/12 w celu ich łącznego prowadzenia i rozpoznania.

Sąd Okręgowy w Zielonej Górze Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z dnia 25 maja 2012 r. (sygn. akt.: IV U 352/12) oddalił odwołania.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Płatnik składek Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej z siedzibą w S. zatrudnia około 220 pracowników.

Od 1.01.1998r u płatnika składek obowiązywał Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

Regulamin w pkt 1 ppkt 4 stanowił, że przyznawanie usług i świadczeń oraz wysokość dopłaty z Funduszu uzależniona jest od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do tych usług i świadczeń.

Podstawę do obliczenia ulgowych usług i świadczeń stanowi dochód brutto przypadający na osobę w rodzinie wykazany w oświadczeniu osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Oświadczenie powinno zawierać wszelkie dochody brutto uzyskiwane przez wspólnie zamieszkujące i prowadzące wspólne gospodarstwo domowe osoby w rodzinie (pkt IV ppkt 1a regulaminu).

Osoba ubiegająca się o przyznanie ulgowej usługi socjalnej lub świadczenia z Funduszu jest obowiązana złożyć w dziale służb pracowniczych wnioski o przyznanie usługi lub świadczenia oraz oświadczenie o wysokości dochodu brutto na osobę w rodzinie z miesiąca poprzedzającego datę złożenia wniosku (pkt V ppkt 1 regulaminu).

W ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych pracownicy otrzymywali:

świadczenie socjalne nazwane „wczasy pod gruszą” w latach 2008-2010

świadczenia rzeczowe z okazji Świąt Bożego Narodzenia w latach 2009-2010

upominki z okazji jubileuszu pracy oraz odejścia na emeryturę i rentę w latach 2006-2010.

Pracownicy ubiegając się o przyznanie „wczasów pod gruszą” podawali informację czy w miesiącu poprzedzającym wypłatę tego świadczenia osiągnęli dochód w wysokości wyższej niż 600,00 zł brutto na osobę w rodzinie.

Na spotkaniach dyrekcji i przedstawicieli związków zawodowych, ustalono 3 progi dochodowe stanowiące podstawę przyznawania tzw. „wczasów pod gruszą”. Wysokość progów proponowali przedstawiciele związków zawodowych.

W latach 2008-2010 płatnik składek ustalił wysokość „wczasów pod gruszą” w następujący sposób:

wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie - do 400,00 zł brutto (kwota „wczasów pod gruszą” - 450,00 zł brutto)

wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie - od 400,01 zł brutto do 600,00 zł brutto (kwota „wczasów pod gruszą” - 420,00 brutto)

wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie - od 600,00 zł brutto (kwota „wczasów pod gruszą” - 400,00zł brutto).

W 2008 roku 257 pracowników otrzymało po 400,00 zł, a 2 osoby otrzymały 420,00zł;

W 2009 roku 242 pracowników otrzymało po 400,00 zł, a 2 osoby otrzymały 420,00 zł i 1 osoba 450,00 zł;

W 2010 roku 250 pracowników otrzymało po 400,00 zł i 1 osoba otrzymała 420,00 zł.

W 2008r. płatnik składek wydał 268 pracownikom „świadczenia rzeczowe w postaci artykułów mięsnych” według kryteriów:

pracownicy otrzymujący wynagrodzenie miesięczne do 2.000,00 zł brutto (świadczenie o wartości 110,00 zł ,88 pracowników),

pracownicy otrzymujący wynagrodzenie miesięczne powyżej 2.000,00 zł brutto (świadczenie o wartości 100,00 zł ,180 pracowników).

W 2009r. płatnik składek wydał 254 pracownikom „świadczenia rzeczowe w postaci paczek towarowych” według kryteriów:

wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie do 600,00 zł brutto - wartość paczki 150,00 zł (2 pracowników),

wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie powyżej 600,00 zł brutto - wartość paczki 100,00 zł (262 pracowników).

W latach 2008 - 2010 zainteresowanym wypłacono świadczenie w postaci „wczasów pod gruszą” oraz paczkę świąteczną.

Przy składaniu wniosków o przyznanie tzw. „wczasów pod gruszą”, zainteresowani składali oświadczenia, w których wskazywali ogólnie wysokość dochodu przypadającego na osobę w rodzinie - tj. czy stanowi on kwotę do 600 zł brutto czy też przekracza tą kwotę, biorąc pod uwagę przy jej wyliczaniu swoje wynagrodzenie, małżonka oraz inne dochody.

W oświadczeniu wskazywano też imiennie osoby będące na utrzymaniu zainteresowanego. Dane te były brane pod uwagę od 2009r. również przy przyznawaniu paczki świątecznej. Paczki świąteczne były to świadczenia rzeczowe, w postaci indyka lub innych produktów mięsnych.

W odwołującym przyjęta była także zasada, że każdy odchodzący na emeryturę lub rentę lub obchodzący jubileusz pracy, otrzymywał upominek, którego wartość zależała wyłącznie od stażu pracy w odwołującym zakładzie pracy.

Zainteresowana A. G. pracuje u odwołującego jako pielęgniarka. Przed otrzymaniem świadczenia w postaci „wczasów pod gruszą” składała oświadczenia o wysokości dochodu przypadającego na członka w rodzinie, tj. że przekracza on kwotę 600 zł brutto na osobę.

Przed otrzymaniem świadczeń rzeczowych zainteresowana nie składała świadczeń o jej sytuacji materialnej, rodzinnej i życiowej. Zainteresowana ma na swoim utrzymaniu troje dzieci, jej mąż pracuje. W 2008r., 2009r. i 2010r. zainteresowana otrzymała świadczenie w postaci tzw. „wczasów pod gruszą” w kwocie po 400 zł oraz z okazji Świąt Bożego Narodzenia w 2008r. i 2009r. świadczenie rzeczowe w postaci paczki o wartości po 100 zł.

W 2008r. otrzymała także upominek o wartości 150 zł z tytułu jubileuszu pracy.

Zainteresowany P. K. w 2008r. otrzymał świadczenie rzeczowe z okazji Świąt Bożego Narodzenia w postaci paczki o wartości 110 zł.

Zainteresowana J. K. pracuje u odwołującego na stanowisku pielęgniarki. Przy składaniu wniosku o wypłatę tzw. „wczasów pod gruszą”, zainteresowana za każdym razem składała również oświadczenie o wysokości dochodu przypadającego na członka w rodzinie, tj. że przekracza on kwotę 600 zł brutto na osobę.

Zainteresowana jest rozwiedziona, ma na utrzymaniu jedno dziecko, na które nie otrzymywała alimentów. W 2008r., 2009r. i 2010r. zainteresowana otrzymała świadczenie w postaci tzw. „wczasów pod gruszą” w kwocie po 400 zł oraz z okazji Świąt Bożego Narodzenia w 2008r. i 2009r. świadczenie rzeczowe w postaci paczki o wartości po 100 zł.

Zainteresowana E. K. pracowała u odwołującego na stanowisku położnej. Przy składaniu wniosku o wypłatę tzw. „wczasów pod gruszą”, zainteresowana za każdym razem składała również oświadczenie o wysokości dochodu przypadającego na członka w rodzinie. Zainteresowana wraz z mężem ma na utrzymaniu jedno dziecko, które jest niepełnosprawne i wymaga stałej rehabilitacji. W 2009r. zainteresowana otrzymała świadczenie w postaci tzw. „wczasów pod gruszą” w kwocie 400 zł oraz z okazji Świąt Bożego Narodzenia w 2008r. świadczenie rzeczowe w postaci paczki o wartości 100 zł.

Zainteresowana B. K. (1) pracuje u odwołującego na stanowisku pielęgniarki. Przy składaniu wniosku o wypłatę tzw. „wczasów pod gruszą”, zainteresowana za każdym razem składała również oświadczenie o wysokości dochodu

przypadającego na członka w rodzinie, tj. że przekracza on kwotę 600 zł brutto na osobę. Zainteresowana jest mężatką, jej mąż pracuje, nie mają nikogo na utrzymaniu.

W 2008r., 2009r. i 2010r. zainteresowana otrzymała świadczenie w postaci tzw. „wczasów pod gruszą” w kwocie po 400 zł oraz z okazji Świąt Bożego Narodzenia w 2008r. i 2009r. świadczenie rzeczowe w postaci paczki o wartości po 100 zł.

Zainteresowana Z. K. pracowała u odwołującego na stanowisku pielęgniarki. Przed otrzymaniem świadczeń w postaci „wczasów pod gruszą” za każdym razem składała oświadczenia o wysokości dochodu przypadającego na członka w rodzinie.

Zainteresowana miała dochód powyżej 600 zł brutto na osobę w rodzinie. W spornym okresie jej mąż był rencistą, nie mają dzieci na utrzymaniu. Przed otrzymaniem świadczeń rzeczowych zainteresowana nie składała oświadczeń o jej sytuacji materialnej, rodzinnej i życiowej.

W 2008r., 2009r., 2010r. zainteresowana otrzymała świadczenie w postaci tzw. „wczasów pod gruszą” w kwocie po 400 zł oraz z okazji Świąt Bożego Narodzenia w 2008r. i 2009r. świadczenie rzeczowe w postaci paczki o wartości po 100 zł.

Sytuacja rodzinna poszczególnych pracowników różni się - są osoby zamężne, samotne, posiadające różną ilość dzieci, w różnym wieku.

Wysokość wynagrodzenia za pracę otrzymywanego w odwołującym się zakładzie jest zróżnicowana, zwłaszcza pomiędzy wyższym personelem medycznym a średnim czy pracownikami obsługi, podobnie jak sytuacja finansowa poszczególnych rodzin. Pracownicy najmniej zarabiający uważają, iż świadczenia socjalne winny być przyznawane pracownikom w bardziej zróżnicowanej wysokości uwzględniającej rzeczywisty dochód w rodzinie.

Na podstawie powyżej przedstawionego stanu faktycznego, Sąd I instancji wydał powyższy wyrok uznając, iż odwołania nie są zasadne.

Sąd Okręgowy argumentował, iż przyjęte u odwołującego w praktyce zasady przyznawania wypłat pieniężnych tytułem dofinansowania do „wczasów pod gruszą” oraz przyznania świadczenia rzeczowego na święta, odbiegały od zasad ustalonych w obowiązującym regulaminie ZFŚS, skoro praktycznie wszyscy pracownicy otrzymywali wypłaty pieniężne w równej kwocie i o równej wartości, bez względu na rzeczywistą wysokość dochodu brutto przypadającego na osobę w rodzinie.

Skoro bowiem regulamin w omawianym punkcie przewiduje, iż podstawą do obliczenia ulgowych usług i świadczeń stanowi dochód brutto przypadający na osobę w rodzinie wykazany w oświadczeniu osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu oraz, że oświadczenie powinno zawierać wszelkie dochody brutto uzyskiwane przez wspólnie zamieszkujące i prowadzące wspólnie gospodarstwo domowe osoby w rodzinie", to zastosowana u odwołującego metoda, potwierdzona przez wszystkich przesłuchanych zainteresowanych oraz świadek M. W. i za stronę odwołującą – dyrektor B. K. (2), wskazywania jedynie czy dochód w rodzinie jest poniżej, czy powyżej 600 zł brutto na osobę, z oczywistych względów nie spełnia wymogów regulaminu.

Jak wykazało bowiem przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe, a w szczególności zeznania samych zainteresowanych, sytuacja rodzinna poszczególnych pracowników różni się - są osoby zamężne, samotne, posiadające różną ilość dzieci, w różnym wieku, a to w oczywisty sposób rzutuje na sytuację finansową.

W szczególności, już wysokość wynagrodzenia za pracę otrzymywanego przez zainteresowanych w odwołującym się zakładzie jest zróżnicowana, zwłaszcza pomiędzy wyższym personelem medycznym a średnim czy pracownikami obsługi (np. osobami sprzątającymi), co powoduje, że sytuacja finansowa poszczególnych rodzin różni się od siebie i to znacznie.

Okolicznością niesporną natomiast w niniejszej sprawie było jednak, iż tak ustalony próg dochodowy spowodował, iż w 2008 roku 257 pracowników otrzymało po 400,00 zł, a zaledwie 2 osoby otrzymały 420,00 zł tytułem tzw. "wczasów pod gruszą".

Podobnie w 2009 roku, kiedy tytułem tego samego świadczenia aż 242 pracowników otrzymało po 400,00 zł a 2 osoby otrzymały 420,00 zł i 1 osoba 450,00 zł.

Analogicznie, w 2010 roku 250 pracowników otrzymało po 400,00 zł i 1 osoba otrzymała 420,00 zł tytułem „wczasów pod gruszą”.

Podobnie, jeśli chodzi o świadczenia rzeczowe przyznawane z okazji Świąt Bożego Narodzenia, bowiem, co było również okolicznością poza sporem, w 2008r. płatnik składek wydał pracownikom „świadczenia rzeczowe w postaci artykułów mięsnych” , w tym o wartości 110,00 zł -88 pracownikom i świadczenie o wartości 100,00 zł -180 pracownikom.

W 2009r. „świadczenia rzeczowe w postaci paczek towarowych” o wartości paczki 150,00 zł otrzymało zaledwie 2 pracowników, a aż 262 pracowników wskazało na wysokość dochodu na 1 osobę w rodzinie powyżej 600,00zł brutto i otrzymało paczkę o wartości 100,00 zł.

Przy czym, co należy podkreślić, w 2008r. płatnik składek w ogóle nie zastosował kryterium dochodowego ustalonego w regulaminie, lecz dokonał przyznania świadczenia rzeczowego o określonej wartości według kryterium wysokości otrzymywanego w zakładzie wynagrodzenia za pracę, dzieląc pracowników, w tym zainteresowanych, na otrzymujących wynagrodzenie miesięczne do 2.000,00 zł brutto i powyżej 2.000,00 zł brutto.

Już zatem chociażby z tej przyczyny, w zakresie świadczenia rzeczowego na święta Bożego Narodzenia w 2008r. odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie, bowiem zostało ono przyznane zupełnie z pominięciem chociażby kryterium socjalnego, przyjętego w obowiązującym u płatnika regulaminie ZFŚS.

Oczywistym było przy tym, chociażby w świetle logiki i doświadczenia życiowego, że sytuacja materialna i rodzinna zatrudnianych przez odwołującego pracowników była zróżnicowana. Inaczej bowiem przedstawia się sytuacja materialna rodziny wielodzietnej, od rodziny gdzie jest jedno dziecko, bądź w ogóle bezdzietnej, rodziny w której pracują oboje małżonkowie od rodzin, w których jest jeden żywiciel rodziny itp..

Tymczasem, przeważająca większość pracowników otrzymała świadczenia w jednakowej wysokości, mimo, że u niektórych dochód na osobę w rodzinie jedynie nieznacznie przekraczał 600 zł brutto, a u innych wielokrotnie.

Trudno zatem przy takim iluzorycznym progu dochodowym przyjąć, że spełnione zostało kryterium socjalne przy przyznawaniu przedmiotowych świadczeń.

Sąd Okręgowy podkreślał, że jak zeznawali przy niektórych zainteresowani pracownicy najmniej zarabiający uważają, iż świadczenia socjalne winny być przyznawane pracownikom w bardziej zróżnicowanej wysokości uwzględniającej rzeczywisty dochód w rodzinie.

Świadek M. W., specjalista do spraw służby pracowniczej zeznała, podobnie jak dyrektor zakładu B. K. (2), że nie było sytuacji, by na wartość przyznanej paczki czy wypłaty pieniężnej tytułem „wczasów pod gruszą” , oprócz kryterium dochodowego, wpływać miała sytuacja rodzinna pracownika, bo jej nie oceniali.

W przypadkach losowych pracownik miał natomiast prawo wystąpić z wnioskiem o zapomogę i ją otrzymywał.

W świetle powyższego, tym bardziej nie sposób uznać, że zastosowane kryterium dochodowe ustalające dochód na osobę w kwocie 400 zł brutto i 600 zł brutto, podczas gdy ponad 90% załogi odwołującego, miało dochód na osobę w rodzinie właśnie w kwocie powyżej 600 zł brutto (tyle, że niektórzy kwotę tą znacznie przekraczali), a inne okoliczności życiowe nie były brane pod uwagę, odzwierciedlało sytuację życiową, finansową zainteresowanych .

Tym samym przyjąć należało, iż przyjęte zasady przyznawania przedmiotowych świadczeń nie spełniały kryterium socjalnego.

W szczególności, zupełnie kryterium socjalnego nie spełniały także zasady przyznawania upominków rzeczowych z okazji jubileuszu pracy czy przejścia na emeryturę czy rentę, albowiem jak zeznała świadek M. W., wartość tego świadczenia zależała wyłącznie od stażu pracy w odwołującym, nie miała tu znaczenia ani sytuacja finansowa pracownika, ani rodzinna.

Sama zatem okoliczność, że środki na zakup tych świadczeń pochodziły z ZFŚS nie może aktualnie przesądzać, iż świadczenie to jest świadczeniem socjalnym.

To pracodawca gospodaruje środkami funduszu, dokonuje podziału środków funduszu na poszczególne rodzaje działalności socjalnej i przyznaje poszczególnym uprawnionym świadczenia finansowane z funduszu na zasadach określonych w regulaminie zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Oczywistym jest jednak, że swoboda regulacji w regulaminie zasad przyznawania indywidualnych świadczeń jest ograniczona ustanowioną przez ustawodawcę w art. 8 ust. 1 ogólną zasadą, że przyznawanie tych świadczeń ma być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu.

Przyjąć zatem należało, w ocenie Sądu Okręgowego iż odwołujący przyznał dofinansowanie na „wczasy pod gruszą” oraz „świadczenia rzeczowe z okazji Świąt Bożego Narodzenia” czy z okazji jubileuszu pracy czy przejścia rentę/emeryturę z naruszeniem art. 8 ust. 1 i 2 w/w ustawy oraz postanowieniami regulaminu zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, przez co w sensie prawnym nie są one świadczeniem socjalnym, a jeżeli tak, nie mogą korzystać z uprawnień przyznanych tym świadczeniom przez system ubezpieczeń społecznych. Pomoc z funduszu może być dokonywana jedynie wówczas, gdy uzależnia się jej przyznanie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracownika.

W niniejszej sprawie tego jednak nie uczyniono, a pracownicy otrzymali sporne świadczenia praktycznie w jednakowej wartości (a upominek z okazji jubileuszu pracy zależnie od stażu pracy w zakładzie), co spowodowało, że trzeba je ocenić jako świadczenia dodatkowe pracodawcy, a nie świadczenia z funduszu świadczeń socjalnych. Wypłatę środków pieniężnych objętych zaskarżonymi decyzjami należy więc uznać za przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z 26.07.1991r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity Dz. U. z 2000r. Nr 14, poz. 176 ze zm.), który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 w/w ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Nawet zatem jeśli dać wiarę odwołującemu, iż świadczenia przyznawane w postaci świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia w latach 2009 - 2010 były przyznane w oparciu o oświadczenia zainteresowanych o dochodzie na członka rodziny- składane przy okazji występowania o przyznanie tzw. wczasów pod gruszą, chociaż nie zawarto w tym względzie żadnego porozumienia, aneksu do regulaminu ZFŚS, to i tak, z przyczyn omówionych powyżej, z powodu iluzorycznej tylko oceny sytuacji materialnej zainteresowanych, odwołania należało uznać za niezasadne.

W szczególności jednak oświadczenia o dochodzie na osobę w rodzinie nie spełniały wymogów ustanowionych w regulaminie ZFŚS i już z tych względów, odwołania należało uznać za niezasadne.

Płatnik składek nie zastosował się bowiem ani do regulacji w tym zakresie wynikającej z obowiązującego regulaminu, ani też nie wprowadził żadnych zmian w obowiązującej regulacji.

Zarzut zatem pozwanego, iż pomoc ta została przyznana bez oceny sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej, a tym samym nie miała charakteru socjalnego, jest uzasadniony.

W konsekwencji, wypłatę przez odwołującą spółkę świadczeń w postaci „wczasów pod gruszą” i przyznanych świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia należy więc uznać za przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z 26.07.1991r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity Dz. U. z 2000r. Nr 14, poz. 176

ze zm.), który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 w/w ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Wyrok ten w całości apelacją zaskarżył odwołujący płatnik Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w S. zarzucając naruszenie:

- naruszenie prawa materialnego w postaci § 2 ust 1 pkt 19 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18.12.1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe w zw. z art. 2 pkt 1 i art. 8 ust 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, iż gospodarowanie środkami z Funduszu nastąpiło bez zachowania kryterium socjalnego, w sytuacji, gdy przyjęcie kryterium dochodu brutto w rodzinie, uwzględnia zarówno sumę dochodów przypadających na członka w rodzinie, jak i liczbę członków rodziny, tj. sytuację życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej do korzystania ze świadczeń socjalnych; oraz, że wydatkowanie środków z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych następowało w sposób sprzeczny z ustawą, w sytuacji, gdy zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej, zostały wprowadzone przez działające u Pracodawcy związki zawodowe; ze związkami zawodowymi corocznie ustalano progi dochodowe stanowiące podstawę przyznawania świadczeń socjalnych,

- naruszenie prawa materialnego w postaci art. 2 pkt 1 w zw. z art. 8 ust 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, iż upominki z okazji jubileuszu mieszczą się w zakresie działalności socjalnej pracodawcy, a w konsekwencji ich przydział powinien następować w odniesieniu do kryterium socjalnego, podczas, gdy prawidłowe jest wydatkowanie środków na upominki z okazji jubileuszu wyłącznie w sposób wskazany w Regulaminie.

Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie odwołania w całości, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Zielonej Górze.

Pozwany organ rentowy wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja tylko w niewielkiej części okazała się uzasadniona.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd I Instancji przeprowadził wyczerpujące postępowanie dowodowe, a zebrany materiał poddał wszechstronnej ocenie z zachowaniem granic swobodnej oceny dowodów przewidzianej przez art. 233 § 1 k.p.c. Na tej podstawie Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, które tutejszy Sąd w pełni podziela i przyjmuje za własne bez potrzeby ponownego ich przytaczania.

Istota sporu w analizowanej sprawie sprowadzała się do rozstrzygnięcia czy prawidłowo organ rentowy uznał, iż wypłacony przez płatnika składek Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej z siedzibą w S. z tytułu umowy o pracę - A. G., E. K., Z. K., P. K., J. K., B. K. (1) przychód w postaci „wczasów pod gruszą” i „świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia”, a w stosunku do A. G. dodatkowo z tytułu upominku z okazji jubileuszu - w kwotach, za okresy i w wysokościach szczegółowo wymienionych w zaskarżonych decyzjach, stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, chorobowe, wypadkowe oraz na ubezpieczenie zdrowotne.

Na wstępie niniejszych rozważań, należało powołać podstawy prawne orzeczenia.

Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu.

Wskazać należy, iż to pracodawca gospodaruje środkami funduszu, dokonuje podziału środków funduszu na poszczególne rodzaje działalności socjalnej i przyznaje poszczególnym uprawnionym świadczenia finansowane z funduszu na zasadach określonych w regulaminie zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Z funduszu mogą być finansowane tylko te rodzaje działalności socjalnej, które są objęte ustawową definicją pojęcia „działalność socjalna”. Swoboda regulacji w regulaminie zasad przyznawania indywidualnych świadczeń jest ograniczona ustanowioną przez ustawodawcę w art. 8 ust. 1 cyt. ustawy ogólną zasadą, że przyznawanie tych świadczeń ma być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu.

Fundusz świadczeń socjalnych jest instytucją prawną, która ma łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin. Jest on wyrazem funkcji społecznej zakładu pracy, zaś jego adresatami są zwłaszcza rodziny o najniższych dochodach.

Oznacza to, co należy uwzględnić w zakładowych regulaminach świadczeń socjalnych, że, przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu powinno być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Przy ocenie sytuacji materialnej pracownika należy brać pod uwagę dochody pracownika osiągane poza zakładem pracy, a także dochody członków rodziny, pozostających we wspólnym gospodarstwie z pracownikiem.

Sąd Najwyższy w wyroku z 6 lutego 2008 r. II PK 156/07 (OSNP 2009/7-8/96) wskazywał w uzasadnieniu :”Możliwe jest przyjęcie średniego dochodu na członka rodziny jako usprawiedliwionego kryterium oceny sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby ubiegającej się o przyznanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokości dopłat z funduszu świadczeń socjalnych bo jest to obiektywnie czytelny i miarodajny sposób oceny zasadności ubiegania się o świadczenia z tego funduszu”.

Z kolei w literaturze ujęto następujące poglądy doktryny:

- Danuta Fyszemberg wyjaśnienia (Sł.Pracow.1997.2.20):

„Określając sytuację materialną (art. 8 ustawy z 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych) zakład pracy powinien uwzględnić nie tylko wynagrodzenie otrzymywane przez pracownika w danym zakładzie”.

- Monika Mrozowska artykuł (Pr.Pracy.2001.11.10):

„Ustalając regulamin dysponowania funduszem trzeba pamiętać o podstawowej zasadzie: przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu powinno być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. [...]

Przy ocenie sytuacji materialnej pracownika należy brać pod uwagę dochody pracownika osiągane poza zakładem pracy, a także dochody członków rodziny, pozostających we wspólnym gospodarstwie z pracownikiem”.

- Arkadiusz Sobczyk artykuł (PiZS.1996.8-9.85):

„Wydatkowanie kwot z Funduszu niezgodnie z ustawą będzie miało miejsce zarówno wtedy, gdy pracodawca przeznaczy je na cele ekonomiczne swojego zakładu, jak również wtedy, gdy ulegnie naciskom związków i wypłaci wszystkim pracownikom premie świąteczne lub na cele o podobnym niesocjalnym charakterze, nie stosując kryteriów z art. 8 ustawy”.

- Jadwiga Stefaniak wyjaśnienia (Sł.Pracow.2001.4.14):

„Na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych - przyznanie świadczenia oraz jego wysokość uzależnia się od spełniania przez osobę uprawnioną kryteriów socjalnych, z których najważniejszym jest sytuacja materialna. Ponieważ przepisy ustawy nie określają sposobu dokumentowania dochodów pracowników do celów socjalnych, pracodawca może i powinien, według zasad przyjętych w wewnętrznym regulaminie, poprosić o

oświadczenie o sytuacji dochodowej pracownika i członków jego rodziny. Bowiem o sytuacji materialnej pracownika decydują nie tylko jego zarobki w firmie, ale także sytuacja dochodowa osób, które wraz z pracownikiem prowadzą wspólne gospodarstwo domowe. Informacje podane przez pracownika posłużą ustaleniu wysokości dofinansowania z Funduszu”.

- Jadwiga Stefaniak artykuł (Sł.Pracow.2008.10.33):

„Jednym ze sposobów pozyskiwania informacji o sytuacji socjalnej osoby uprawnionej i jej rodziny może być jej oświadczenie”.

Stanowisko takie znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego np. w wyroku z dnia 16 września 2009r. sygn. akt I UK 121/09 cyt.: „2. Przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych powinny być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Nie ma w tym zakresie wyjątków. Nawet regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może zmienić tej zasady”.

Sąd Apelacyjny podziela wywody poczynione przez Sąd Najwyższy w przytoczonych orzeczeniach i ich uzasadnieniach.

W przedmiotowej sprawie bezsporne było, że odwołujący płatnik składek zastosował przy przyznawaniu świadczeń socjalnych kryterium dochodowe ustalające dochód na osobę w kwocie 400 zł brutto i 600 zł brutto. Tymczasem ponad 90% załogi odwołującego, miało dochód na osobę w rodzinie w kwocie powyżej 600 zł brutto (tyle, że niektórzy kwotę tą znacznie przekraczali), jednocześnie żadne inne okoliczności życiowe nie były brane pod uwagę. Tym samym trudno uznać, że przyjęte kryterium z uwagi na brak właściwego zróżnicowania progów dochodowych odzwierciedlało sytuację życiową i finansową zainteresowanych. W 2008 roku 257 pracowników otrzymało po 400,00 zł, a zaledwie 2 osoby otrzymały 420,00 zł tytułem tzw."wczasów pod gruszą".

Podobnie w 2009 roku, kiedy tytułem tego samego świadczenia aż 242 pracowników otrzymało po 400,00 zł, a 2 osoby otrzymały 420,00 zł i 1 osoba 450,00 zł;

Analogicznie, w 2010 roku 250 pracowników otrzymało po 400,00 zł i 1 sobą otrzymała 420,00 zł. tytułem „wczasów pod gruszą”.

Przyjęte kryterium dochodowe było zatem pozorne, nie uwzględniało bowiem znacznych różnic w poziomie życia 90% rodzin członków załogi i w efekcie prowadziło do przyznania świadczeń na jednakowym poziomie.

Art. 8 ust. 1 cyt. ustawy, wyraźnie powiązał zasady korzystania z ulgowych usług i świadczeń z sytuacją życiową, rodzinną i materialną osób uprawnionych. Jest to tzw. kryterium socjalne, którego przyjęcie przez ustawodawcę prowadzi do wniosku, że jest wykluczone przyznawanie ulgowych usług i świadczeń z Funduszu ogółowi zatrudnionych w tej samej wysokości, według zasady "każdemu po równo". Doświadczenie życiowe pokazuje zarazem, że jest mało prawdopodobne, by dwie osoby uprawnione pozostawały w jednakowej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej, a tylko taka (lub bardzo zbliżona) pozwalałaby na przyznanie świadczeń w tej samej wysokości. Tym bardziej więc możliwość taką należy wyłączyć, gdy uprawnionymi jest kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt osób. Sprzeczne z ustawą jest więc wydatkowanie środków funduszu niezgodnie z zasadą ich przyznawania według kryterium socjalnego, to jest kryterium uzależniającego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu (por. wyrok Sądu Najwyższego wraz z uzasadnieniem z dnia 20 sierpnia 2001 r., I PKN 579/00, OSNP 2003 nr 14, poz. 331).

O spełnieniu kryterium socjalnego nie może być mowy bez indywidualnej analizy sytuacji każdej uprawnionej do skorzystania z funduszu osoby. Zważyć trzeba na to, iż fundusz świadczeń socjalnych jest instytucją prawną, która ma łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin. Jest on wyrazem funkcji społecznej zakładu pracy, zaś jego adresatem są rodziny (a nie tylko pracownicy) o najniższych dochodach. W tej sytuacji przychód osiągnięty przez pracowników z tytułu dofinansowania „wczasów pod gruszą” szczegółowo określony w zaskarżonej decyzji

stanowi podstawę wymiaru składek w myśl art. 18 ust. 1 ustawy z 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z § 1 rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz. U. Nr 161, poz. 1106). Wobec czego decyzja organu rentowego była prawidłowa. Uwzględniając powyższe rozważania Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację częściowo (pkt. 2 wyroku).

Rozważając kwestię świadczeń rzeczowych Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, iż uwzględniając nietypowy charakter tych świadczeń - artykuły mięsne w postaci np. indyka i niewielkie zróżnicowanie w wartości świadczenia, trudno doprawdy w rzeczywistości stosować kryterium socjalne badając wielkość indyka, który ma być przeznaczony na świadczenie rzeczowe dla konkretnej osoby. Nadto szczególny charakter świadczenia wyraża się w jego powiązaniu z konkretnym wydarzeniem tj. zbliżającymi się Świątami Bożego Narodzenia, które w kulturze polskiej są czasem szczególnym. Różnicowanie świadczeń w postaci indyka w oparciu o kryterium socjalne, czyli de facto przyznawanie większych lub mniejszych jego elementów z uwzględnieniem kryterium socjalnego wypaczyłoby charakter świadczenia. Uwzględniając ten pogląd, uznać należy, że świadczenia z tego tytułu przewidziane obowiązującym u odwołującego Regulaminem ZFŚS mimo, iż w rzeczywistości nie uwzględniały kryterium socjalnego (2008r.) lub jedynie pozornie uwzględniały kryterium socjalne (2009r.) jako pochodzące z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i przeznaczone na cele socjalne, nie podlegają oskładkowaniu tj. nie stanowią przychodu w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z 26.07.1991r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity Dz. U. z 2000r. Nr 14, poz. 176 ze zm.), który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 w/w ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Jest oczywiście dopuszczalne przeznaczenie regulaminem zakładowym całości środków Funduszu na usługi (świadczenia) przyznawane na zasadach ulgowych i wówczas znajduje zastosowanie zasada przyznawania świadczeń wedle kryteriów określonych art. 8 ust. 1, czyli według tzw. kryterium socjalnego. Natomiast w wypadku, kiedy regulamin przewiduje wydatkowanie środków na inne jeszcze cele mieszczące się w ramach działalności socjalnej - może on ustalać inne zasady korzystania z tych (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008r., sygn. akt II PK 74/08).

Sąd Apelacyjny uwzględniając dotychczasowe jednolite orzecznictwo Sądu Najwyższego akceptuje także i ten stanowiący pewien wyłom w jednolitej wykładni pogląd z tym zastrzeżeniem, iż stosując go uwzględnić należy szczególny charakter świadczenia.

Biorąc powyższe pod uwagę także i świadczenia - upominki z okazji jubileuszu pracy przewidziane w Regulaminie ZFŚS uznać należy za przyznane prawidłowo. Trudno bowiem uznać za prawidłowe inne kryterium niż stażowe w tym przypadku.

Zważyć w tym miejscu należy, iż zgodnie z art. 8 ust. 2 cyt. ustawy, zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Powyższe oznacza, że podstawową i bezwzględnie obowiązującą zasadą przy rozdziale usług i świadczeń finansowanych z funduszu jest ta wyrażona w art. 8 ust. 1, nakazująca uwzględniać sytuację życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Pracodawca może wprowadzać do regulaminu także inne zasady, o ile nie kolidują one z kryterium socjalnym.

Uwzględniając powyższe Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w pkt. 1 oraz poprzedzające go decyzje w ten sposób, że wypłaty dokonane przez odwołujący Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w S. na rzecz zainteresowanych: A. G., E. K., Z. K., P. K., J. K., B. K. (1) tytułem świadczeń rzeczowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia w wysokościach i w terminach wskazanych w zaskarżonych decyzjach oraz w stosunku do A. G. wypłaty z tytułu upominku z okazji jubileuszu pracy nie stanowią podstawy wymiaru składek.

Orzeczenie o kosztach postępowania znajduje swoje uzasadnienie w treści art. 100 k.p.c. (pkt. 3 wyroku).

/SSA Hanna Hańczewska-Pawłowska/ /SSA Ewa Cyran/ /SSA Marek Borkiewicz/